

แบบประเมินบทความ/งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ชื่อบทความ (ภาษาไทย) : มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย

(ภาษาอังกฤษ) : Legal measures to solve the problem of single-use plastic waste in Thailand

หัวข้อการพิจารณา

หัวข้อ	คะแนนประเมิน					ข้อแก้ไข / ข้อเสนอแนะ
	1	2	3	4	5	
1. บทคัดย่อ					/	
2. Abstract					/	
3. บทนำ					/	
4. วัตถุประสงค์การวิจัย/การศึกษา				/		วัตถุประสงค์: 1. เพื่อทราบถึงปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย 2. เพื่อทราบถึงผลกระทบของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวต่อสิ่งแวดล้อม 3. เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย
5. วิธีการวิจัย/วิธีการศึกษา				/		วิธีการศึกษา: 1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา
6. ผลการวิจัย/ผลการศึกษา				/		ผลการวิจัย: 1. พบว่าขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวมีปริมาณมาก 2. ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3. จำเป็นต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว
7. สรุปผลการวิจัย/สรุปผลการศึกษา				/		สรุปผลการวิจัย: 1. มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย 2. ผลกระทบของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวต่อสิ่งแวดล้อม 3. แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว
8. อภิปรายผล/ข้อเสนอแนะ				/		อภิปรายผล: 1. มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย 2. ผลกระทบของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวต่อสิ่งแวดล้อม 3. แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว
9. เอกสารอ้างอิง			/			เอกสารอ้างอิง: 1. ราชบัณฑิตยสถาน. (2561). ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว. 2. กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว. 3. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2561). ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว.
10. ความใหม่และคุณค่าทางวิชาการ				/		ความใหม่และคุณค่าทางวิชาการ: 1. มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย 2. ผลกระทบของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวต่อสิ่งแวดล้อม 3. แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว

(อาจมีเอกสารแนบหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม - ถ้ามี)

บทความวิชาการ

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย

นางสาวณัฏฐิตา ปิ่นทองพันธุ์¹, ผศ.ดร.กมลวรรณ อยู่วัฒน์²

¹สาขานิเทศศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ

²สาขานิเทศศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ

บทคัดย่อ

ปัจจุบันภาวะสิ่งแวดล้อมของโลกนั้นถึงขั้นวิกฤตอย่างต่อเนื่องทุกปีและมีความเสียหายเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกันวิกฤตทางสิ่งแวดล้อมนี้เกิดจากอุณหภูมิของโลกสูงขึ้นและสาเหตุสำคัญของวิกฤตสิ่งแวดล้อมนี้มาจากพฤติกรรมของมนุษย์ประกอบกับในระยะเวลาสองถึงสามปีที่ผ่านมาเกิดสถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัส covid-19 ยิ่งทำให้มนุษย์ละเลยถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้ จนสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว เพราะสาเหตุที่สำคัญอันดับแรกที่ทำให้ภาวะสิ่งแวดล้อมของโลกวิกฤตนั้นเกิดจากการใช้พลาสติก วัฏจักรของพลาสติกในแต่ละลำดับล้วนส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการผลิต การใช้ การทำลายและพลาสติกชนิดที่สร้างความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศมากที่สุดคือ พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (single-use plastic) เนื่องจากพลาสติกชนิดนี้มีราคาถูกมีอายุการใช้งานที่สั้นใช้ซ้ำได้ไม่บ่อยนักหรืออาจนำกลับมาใช้ซ้ำไม่ได้เลยและยังสะดวกสบายต่อการใช้งาน พลาสติกชนิดนี้เช่น หลอดดูดน้ำ ถุงหูหิ้ว ซ้อนคนเครื่องดื่ม กล่องโฟมบรรจุอาหาร ฉลากห่อหุ้มขวดน้ำ เป็นต้น จึงทำให้พลาสติกชนิดนี้มีการผลิตในจำนวนมากและถูกทิ้งในจำนวนมากเช่นกัน ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้สร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศจนถึงโครงสร้างทางสังคมที่เพิ่มภาระหน้าที่ให้รัฐต้องดูแลและจัดการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจุบัน ประเทศไทยเริ่มมีแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้บ้างแล้ว แต่เป็นการเน้นในเรื่องของการขอความร่วมมือซึ่งเป็นมาตรการเชิงสมัครใจโดยไม่มีมาตรการบังคับอย่างจริงจังจากภาคเอกชน ขณะที่ในต่างประเทศเช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศเคนยา

ได้หวั่น มีมาตรการที่หลากหลายทั้งการจัดเก็บภาษีและมาตรการที่สามารถสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชน ดังนั้นจึงเห็นควรนำเอามาตรการมัดจำบรรจุภัณฑ์ มาตรการห้ามหรือควบคุมการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว มาตรการที่บังคับให้ผู้ผลิตร่วมรับผิดชอบขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวให้นำกลับมาใช้ซ้ำได้อีกและมาตรการการจัดเก็บภาษีเพื่อกระตุ้นให้ภาคประชาชนเล็งเห็นถึงความสำคัญในการลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว

คำสำคัญ พลาสติก, ขยะพลาสติก, พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว, มาตรการทางกฎหมาย

Legal measures to solve the problem of single-use plastic waste in Thailand

Miss Natthathida Pinthongphan¹, Asst Prof. Dr. Kamonwan Yoowattana²

¹Bachelor of Laws, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok

²Bachelor of Laws, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok

Abstract

In the current situation, the global environment is continually critical every year and the damage is increasing every year as well. This environmental crisis is caused by rising global temperatures and the main cause of this environmental crisis is human behavior. In the past two to three years, there has been an epidemic situation of the covid-19 virus, and it is resulted in that more and more people have been neglecting to this environmental problem until it causes damages to the environment in the long run as the first important cause that causes the global environmental crisis is occurred by the use of plastics. Each sequence of plastic cycles affects the entire environment whether it is the process of production, use, destruction. In addition, the type of plastic that damages the ecosystem the most is single-use plastic. This type of plastic is cheap, and it has a short lifespan. Moreover, it is infrequently reused, or may not be reused at all and is comfortable to use. This type of plastic is used to produce as straws, bags, handles, spoons to stir drinks, foam packaging for food, bottle labels, etc., so this plastic is produced in large quantities and is discarded in large numbers as well. Single-use plastic waste damages ecosystems to social structures that increase the obligation on governments to look after and handle this single-use plastic waste problem.

This article aims to analyze measures to solve the problem of single-use plastic waste. The result of the study was found that, at present, Thailand has already begun to have some solutions to the problem of single-use plastic waste. However, it is the emphasis on asking for cooperation which is a voluntary measure without having serious coercion from the private sector; whereas, in foreign

countries, such as Germany, Kenya, and Taiwan, they have a variety of measures including tax collection and measures that can raise public awareness. Therefore, it is appropriate to take measures to deposit the packaging, measures to prohibit or control the use of single-use plastics, measures to force manufacturers to take responsibility for single-use plastic waste to be recycled, and tax measures to encourage the public sector to recognize the importance of reducing the use of single-use plastics.

Keyword Plastic, Plastic waste, Single-use plastic, Legal measures

บทนำ

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมของโลกกำลังประสบปัญหาวิกฤตอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่อุณหภูมิของโลกเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ทั้งในปัจจุบันนี้ทุกประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ทำให้ความสนใจในการดูแลสิ่งแวดล้อมนั้นลดน้อยลง แต่มุ่งเน้นไปในเรื่องของการรักษาโรคติดต่อหรือการปฏิบัติตนให้ห่างไกลจากโรคติดต่อ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาวนี้ได้โดยไม่รู้ตัว จึงเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมของผู้บริโภค ด้วยเหตุต้องมีการสั่งซื้ออาหารแบบจัดส่งถึงที่พักอาศัย ทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารรวมถึงร้านค้าต่างๆต้องใช้ภาชนะพลาสติก ถุงหิ้ว ในการบรรจุอาหารและสินค้าผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

สาเหตุที่โลกมีอุณหภูมิที่สูงขึ้นเกิดจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศมีจำนวนมากเกินสมดุล โดยมีสาเหตุซึ่งส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตของมนุษย์ เช่น การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม การเพิ่มจำนวนประชากร การพัฒนาของเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้ก็เพื่อการอำนวยความสะดวกและการแข่งขันทางการค้าที่จะต้องพัฒนาสิ่งใหม่ๆในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เหตุที่มนุษย์เริ่มใช้พลาสติกเป็นครั้งแรกเพราะเป็นวัสดุที่แข็งแรง มีราคาถูก ยืดหยุ่นหรือขึ้นรูปได้ง่าย จึงพัฒนาพลาสติกออกมาในรูปแบบต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกมากขึ้นเพื่อทดแทนบรรจุภัณฑ์แบบเก่าที่ในอดีตอาจจะใช้ไม้สาน ใบไม้ใหญ่ กระดาษหรืออะลูมิเนียมในการใช้งานแต่ภาชนะเหล่านี้มีความทนทานต่อการใช้งานน้อยและบางอย่างมีน้ำหนักมากเป็นภาระในการใช้สอย

อย่างไรก็ดีเมื่อพลาสติกที่นำมาใช้แทนเหล่านี้มีอายุการใช้งานที่สั้นแต่ใช้เวลาในการย่อยสลายนาน และส่วนใหญ่สามารถใช้ได้เพียงครั้งเดียว จึงเกิดปัญหาจากการใช้แล้วทิ้ง ทำให้เกิดขยะพลาสติกสะสมและแม้ในปัจจุบันนี้จะมีภาพรวมที่ให้ทราบถึงผลกระทบของขยะพลาสติกที่มีต่อสิ่งแวดล้อม แต่เป็นการรณรงค์ในลักษณะของการขอความร่วมมือจากผู้บริโภคสินค้าและบริการในการลดการใช้ตามความสมัครใจ โดยไม่มีมาตรการบังคับอย่างชัดเจนทั้งต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการ โดยเฉพาะปัญหาจากพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (single-use plastic) เป็นพลาสติกที่สามารถใช้ได้ครั้งเดียวหรือใช้ซ้ำได้ไม่บ่อยนักสามารถทิ้งได้ทันทีเมื่อใช้เสร็จ จึงทำให้ถูกทิ้งในปริมาณที่มากและตกค้างอยู่ในธรรมชาติ เช่น หลอดดูดน้ำ ถุงพลาสติกหิ้ว กล่องโฟมบรรจุอาหาร เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงเห็นควรทำการศึกษามาตรการใน

การแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการศึกษา

บทความฉบับนี้เป็นบทความเพื่อแสดงความคิดเห็น (Opinion Article) ในแนวทางแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ บทความจากวารสาร และเอกสารที่เกี่ยวข้องในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องมาตรการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางอื่นเพิ่มเติมในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว โดยเปรียบเทียบกับมาตรการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในต่างประเทศ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษามาตรการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่ถูกกำหนดไว้ใน (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573 กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับมาตรการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในต่างประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวของประเทศไทยและในต่างประเทศ
2. ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

ผลกระทบจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว

เมื่อพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเป็นปัญหาสำคัญและได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มนุษย์ซึ่งอยู่ในระบบนิเวศก็ย่อมได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมหรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตที่อยู่รวมกัน พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเป็นพลาสติกที่ใช้เวลานานในการย่อยสลาย ประกอบกับพลาสติกชนิดนี้จะถูกทิ้งในจำนวนมากๆ เพราะการใช้งานที่สามารถใช้ได้เพียงครั้งเดียวหรือใช้ซ้ำได้เพียงแค่นี้ก็ครั้งอีกทั้งยังสามารถผลิตได้ง่ายและหาซื้อง่ายในราคาที่ถูก

โดยวิธีที่จะทำลายขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้มีอยู่ 2 วิธีหลักๆคือ ผังกลบ หรือ เผาทำลาย ซึ่งทั้ง 2 วิธีนี้ต่างก็เป็นวิธีที่ทำร้ายธรรมชาติทั้งคู่กล่าวคือ การผังกลบนั้นเป็นวิธีการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทางอ้อม การผังกลบเมื่อระยะเวลาผ่านไปจะมีน้ำผ่านหน้าดินที่ผังกลบหรือน้ำจากขยะนั้นเองไหลไปสู่แม่น้ำลำคลองหรือออกสู่ทะเล เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะมีส่วนขยะพลาสติกลงไปแหล่งน้ำนั้นด้วย ก่อให้เกิดน้ำเน่าเสียหรือการที่สัตว์น้ำ สัตว์ทะเลได้กินเศษพลาสติกนั้นอาจจะเสียชีวิตในจำนวนมากจนไม่เกิดสมดุลในระบบนิเวศหรือสัตว์น้ำ สัตว์ทะเลเหล่านี้กินเศษพลาสติกและสะสมเศษพลาสติกไว้ในตัวจนมนุษย์ได้กินไปอีกทอดตามห่วงโซ่อาหารซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตได้ ส่วนวิธีเผาทำลายนั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทางตรง เมื่อทำการเผาทำลายแล้วก๊าซที่ถูกปล่อยในระหว่างขั้นตอนการเผาทำลายคือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซชนิดนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้โลกมีอุณหภูมิที่สูงขึ้น เพราะเมื่อก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้ลอยขึ้นไปสู่ชั้นบรรยากาศในจำนวนมากๆแล้ว จะเกิดเป็นภาวะเรือนกระจก ห่อหุ้มชั้นบรรยากาศโลกไว้จนโลกไม่สามารถที่จะระบายความร้อนออกจากโลกได้ตามปกติ ทำให้อุณหภูมิ

เฉลี่ยของโลกสูงขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดเป็นภาวะโลกร้อน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาวและแก้ไข
ปัญหาได้ยาก พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้เป็นสาเหตุสำคัญของสถานการณ์ภาวะสิ่งแวดล้อมที่วิกฤต

อย่างไรก็ตามแม้กระบวนการเกิดภาวะเรือนกระจกนี้ก็จะใช้เวลานานกว่าจะเกิดขึ้นได้ หากมีการ
ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมากในปริมาณมากอย่างต่อเนื่องก็สามารถสร้างผลกระทบได้โดย
ทันที เช่น วิกฤตการณ์ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก หรือ pm 2.5 ที่ประเทศไทยและอีกหลายประเทศได้ประสบ
ปัญหาในไม่กี่ปีที่ผ่านมา สาเหตุส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากการก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากเผาทำลาย
ขยะพลาสติกนั่นเอง เมื่อได้รับฝุ่นละอองขนาดเล็กนี้เข้าไปในปริมาณที่มากก็ทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับ
ทางเดินหายใจได้เช่น โรคหอบหืด มะเร็งปอด โรคภูมิแพ้ หลอดลมอักเสบ เป็นต้น และยังมีอีกปัญหาที่พบ
ได้บ่อยคือ ปัญหาขยะพลาสติกอุดตันตามท่อระบายน้ำสาธารณะ จนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในเวลาต่อมา ขยะ
พลาสติกที่เข้าไปอุดตันนั้นส่วนมากเป็นขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เช่น ถูพลาสติกหิ้ว กล่องโฟม
บรรจุอาหาร เมื่อเกิดน้ำท่วมขังแล้วแหล่งน้ำนั้นก็กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรคหรือ
แหล่งกำเนิดโรค เช่น ลูกน้ำยุงลายที่เป็นตัวพาหะนำโรคไข้เลือดออก หรือเป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อ
แบคทีเรียอย่างโรคฉี่หนู เป็นต้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทยแบบภาพรวม

จะเห็นว่าขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนั้นก่อปัญหาต่างๆ ได้มากมายทั้งกระทบต่อสิ่งมีชีวิตใน
ระบบนิเวศและโครงสร้างทางสังคม ผลกระทบในโครงสร้างทางสังคมนั้นก็เกิดขึ้นกับทั้งปัจเจกบุคคลจนถึง
องค์กรขนาดใหญ่เช่น รัฐบาล ที่จะต้องรับภารกิจเพิ่มขึ้นในการจัดการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกนี้เพราะ
ลำพังให้ปัจเจกบุคคลจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกชนิดนี้
อาจจะเกิดขึ้นได้ยาก แต่หากรัฐบาลมีนโยบายหรือแนวทางมาสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหา ความ
ต้องการที่จะแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวให้มีปริมาณการใช้ที่ลดลงหรือทำให้มีการทิ้งขยะ
ชนิดนี้ลดลงก็สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ได้ไม่ยาก

ปัญหาจากผลกระทบขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของ
ประชากรในประเทศโดยตรง เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้ประชาชนนั้นมีความสุข มีสุขภาพกายและจิตใจ

ที่ดี ในทางกลับกันหากสภาพสิ่งแวดล้อมแย่มากจนอาจเกิดโรคได้ ทั้งโรคทางกายหรือโรคทางจิตใจ ยิ่งทำให้รัฐต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศไปได้ รัฐบาลจึงต้องมีแบบแผนนโยบายต่างๆออกมาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นด้วยการพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมนั่นเอง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นั้น ก็ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดแนวนโยบายของรัฐที่พึงต้องปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ไว้ในมาตรา 72 บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น

(5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน”

จากบทบัญญัติข้างต้นนี้แม้จะมุ่งเน้นไปในเรื่องของการจัดการที่ดิน แต่ก็ยังกำหนดให้รัฐต้องมีดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและพลังงานด้วยเช่นกัน ซึ่งขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ก็ปัญหาส่วนหนึ่งของคุณภาพน้ำเพราะขยะชนิดนี้มักไหลไปรวมกับแหล่งน้ำและยังต้องใช้พลังงานสิ้นเปลืองเพื่อทำลายขยะชนิดนี้อีก ประกอบกับ มาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย

ยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

ยุทธศาสตร์ชาติ คือ แบบแผนหรือกรอบที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว เพื่อผลักดันให้ไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้สำเร็จ ในขณะนี้ประเทศไทยก็ได้มีการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติแล้ว มีระยะเวลารอบคลุม 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) และในยุทธศาสตร์ชาตินี้ก็ได้มีแบบแผนนโยบายที่สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้งด้วย คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายดังนี้

1. อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุล
2. พัฒนาและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ
3. ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ
4. ยกระดับกระบวนการกำหนดอนาคตประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล (อำนาจ วงศ์บัณฑิต.(2562).กฎหมายสิ่งแวดล้อม(พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน.)

เช่นนี้จึงทำให้เห็นว่ารัฐเล็งเห็นถึงปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อมที่ทรุดโทรมอยู่จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องออกมาตรการแก้ไขปัญหานี้ และในปัจจุบัน กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำ (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573 ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกและได้ประกาศเป็นนโยบายระดับชาติเพื่อผลักดันไปสู่การปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหการจัดการขยะพลาสติกของประเทศและมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป โดย (ร่าง) Roadmap การ

จัดการขยะพลาสติกนี้ก็ได้ดำเนินการตามเป้าหมายที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนแล้ว คือ การเลิกใช้พลาสติก 3 ชนิดในปีพ.ศ. 2562 ได้แก่ 1.พลาสติกห่อหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) 2.ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมของสารออกซิ (Oxo) 3.ไมโครบีต (Microbead) ซึ่งพลาสติกทั้งสามชนิดนี้ล้วนเป็นขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว โดยเฉพาะไมโครบีต (Microbead) ที่มักอยู่ในผลิตภัณฑ์ล้างหน้าและพลาสติกห่อหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) เมื่อนำออกมาใช้งานแล้วก็ไม่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง ในการดำเนินการเลิกการใช้พลาสติกเหล่านี้ภาครัฐได้ดำเนินการแล้ว เช่น พลาสติกห่อหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) โดยกรมควบคุมมลพิษร่วมกับหน่วยงานในอุตสาหกรรมน้ำดื่มไทย โดยมีน้ำดื่มบรรจุขวด 16 ยี่ห้อ ได้เลิกใช้พลาสติกห่อหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้มีนโยบายที่จะห้ามใช้ พลาสติกไมโครบีต (plastic microbeads) ในผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อทำความสะอาดผิว (rinse off products) ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 อีกทั้งกรมการแพทย์เตรียมเลิกใช้ถุงพลาสติกสำหรับการใส่ยาพร้อมรณรงค์ให้ประชาชนนำถุงผ้ามาใส่ยากลับบ้านแทน และเป้าหมายในปี พ.ศ. 2565 (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติกนี้ มีแนวทางการเลิกใช้พลาสติก 4 ชนิด คือ 1.ถุงหูหิ้วพลาสติกขนาดความหนา น้อยกว่า 36 ไมครอน 2.กล่องโฟมบรรจุอาหาร 3.แก้วพลาสติก(แบบบางใช้ครั้งเดียว) และ 4.หลอดพลาสติก ((ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573 กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็น) (ชมพูนุท พรหมภักดี. (พฤษภาคม 2563). สถานการณ์ขยะพลาสติกของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/document/Ext23700/23700555_0002.PDF)

นอกจากนี้ภาครัฐยังมีโครงการที่ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เช่น “ขยะแลกภาษี อบต.นาเกตุ” ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นในตำบลนาเกตุ อำเภอดงโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี โดยลักษณะของโครงการมีวิธีการให้นำขยะพลาสติกหรือขยะประเภทอื่นมาเป็นส่วนลดในการจ่ายภาษีท้องถิ่น เช่น ภาษีป้าย ภาษีที่ดินและโรงเรือน เป็นต้น มาตรการนี้มีการบังคับใช้ได้เฉพาะพื้นที่ยังไม่เป็นมาตรการที่ถูกหยิบยกนำไปปรับใช้ในพื้นที่ท้องถิ่นอื่นๆ ภาครัฐจึงต้องสนับสนุนมาตรการข้างต้นนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีกทางด้วย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2 มิถุนายน 2563) .โครงการ “ขยะแลกภาษี อบต.นาเกตุ” สืบค้นจาก <https://www.dla.go.th>)

อีกทั้งภาคเอกชนยังจัดทำโครงการถ่วงดุล โดยโครงการถ่วงดุลเป็นความร่วมมือจากพันธมิตรองค์กรภาคเอกชนกว่า 30 องค์กร มีลักษณะของโครงการคือจะตั้งจุด “ถ่วงดุล” เพื่อรับบริจาคถุงและบรรจุภัณฑ์ฟิล์มพลาสติกที่ใช้แล้วในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและจังหวัดระยอง ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2563 นี้มีถ่วงดุลรวมกว่า 300 จุด โดยมีวัตถุประสงค์นำถุงพลาสติกกลับไปรีไซเคิลเป็นเม็ดพลาสติกเพื่อใช้ในการผลิตถุงหิ้วและผลิตภัณฑ์พลาสติกอื่นๆอีกครั้ง (Green Network. (4 มิถุนายน 2563).เตรียมตัวพบกับคาราวานรถ “ถ่วงดุล” “โครงการมือวิเศษ x วน” สืบค้นจาก

<https://www.greennetworkthailand.com>)

และภาคเอกชนก็ได้มีการรณรงค์ด้วยวิธีการแจกถุงพลาสติกหิ้วตามห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ แต่ถ้าหากผู้บริโภคต้องการใช้ถุงก็สามารถซื้อได้และราคาถุงพลาสติกนั้นก็ถูกจนผู้บริโภคสามารถซื้อเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการใช้สอยได้ เช่นนี้ จะเห็นได้ว่ามาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นมาตรการสมัครใจในเชิงขอความร่วมมือ แต่ยังไม่มีความมาตรการที่กระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวจนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ร่วมมือกันปฏิบัติได้และยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายอย่างชัดเจน

มาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในต่างประเทศ

ในการกำหนดแนวทางมาตรการหรือนโยบายใด ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการปรับใช้เพื่อการแก้ไขปัญหา ก็ควรศึกษาจากแนวทางของประเทศอื่นด้วย เพื่อวิเคราะห์ว่ามาตรการที่มีการบังคับใช้แล้วนั้นควรนำมาปรับใช้ภายในประเทศได้หรือไม่ หลายๆประเทศก็ได้มีวิธีการหรือแนวทางในแก้ไขปัญหานี้ อาจจะออกมาในรูปแบบระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย การห้ามใช้ (Ban) หรือใช้การจัดเก็บภาษี ซึ่งในต่างประเทศที่ได้ริเริ่มมีมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ เมื่อได้ดำเนินการแล้วก็มีทั้งมาตรการที่ประสบความสำเร็จสามารถจะลดขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวได้เป็นอย่างดีและบางมาตรการนั้นก็ไม่ได้ได้รับความสนใจ ซึ่งในเวลาต่อมาก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการลดขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวได้ ยกตัวอย่างเช่น

ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ.2021 ประเทศเยอรมนีได้มีการรับรองและมีผลบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Einwegkunststoffverbotsverordnung) ซึ่งการจัดทำกฎหมายข้างต้นเป็นไปตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (European Union) ที่กำหนดทิศทางการจัดการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว โดยมีข้อบังคับได้ระบุถึงการยกเลิกการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวได้แก่ หลอดพลาสติก จาน ชาม ช้อน ส้อมพลาสติก ที่คนเครื่องดื่มแบบพลาสติก ก้านลำลี ก้านลูกโป่ง รวมถึงภาชนะบรรจุอาหารและเครื่องดื่มที่ทำมาจากสไตรโฟมหรือโฟม ในกฎหมายฉบับนี้ยังระบุถึงการกำหนดโทษไว้ หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามถือเป็นความผิดอาญา และยังมีข้อกำหนดอีกว่าตั้งแต่ปี ค.ศ.2022 เป็นต้นไป ผู้ประกอบกิจการและร้านค้าต่างๆ จะไม่ได้รับอนุญาตให้แจกหรือจำหน่ายถุงพลาสติกหิ้วให้แก่ผู้บริโภค อีกทั้งมีข้อกำหนดบังคับให้ผู้ผลิตต้องมีการทำเครื่องหมายบนบรรจุภัณฑ์แบบขวดว่า ชนิดใดเป็นขวดแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ชนิดใดสามารถนำกลับมารีไซเคิลได้ เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจหลีกเลี่ยงการใช้พลาสติกที่ไม่จำเป็นและซื้อผลิตภัณฑ์รีไซเคิลได้ง่ายขึ้น และกำหนดให้ในปี ค.ศ. 2024 ร้านอาหารที่มีบริการจัดส่งอาหารจะต้องนำภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้แทนภาชนะที่ใช้แล้วทิ้งสำหรับอาหารและเครื่องดื่มที่ส่งกลับบ้าน (The German Ordinance on Single-Use Plastics (Einwegkunststoffverbotsverordnung) 3 July 2021.)

ก่อนการประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าว ประเทศเยอรมนีมีแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวโดยมีการเก็บภาษีรีไซเคิลจากร้านค้าทุกร้านที่มีถุงพลาสติกให้แก่ลูกค้าแล้ว ยังมีระบบมัดจำค่าขวดพลาสติกที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคส่งคืนขวดเพื่อรีไซเคิลต่อไปได้ มาตรการนี้ทำให้บริษัทเครื่องดื่มเลือกผลิตขวดที่สามารถใช้ซ้ำออกสู่ตลาด ซึ่งช่วยลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ได้จำนวนมาก เมื่อเทียบกับการผลิตขวดใหม่ โดยในปีแรกหลังดำเนินนโยบายนี้ขวดพลาสติกในท้องตลาดเป็นขวดชนิดใช้ซ้ำได้ 64% และต่อมากการใช้ขวดชนิดนี้ก็ลดลงเหลือ 46% อาจด้วยเหตุผลของค่าใช้จ่ายด้านขนส่งและการคงคลังที่สูงของขวดชนิดนี้ (The Matter.(7 มิถุนายน 2561).อยากลดพลาสติกต้องทำอย่างไร ? นโยบายจัดการพลาสติกแบบไหนที่ประเทศอื่นเขาทำกัน สืบค้นจาก <https://thematter.co/social/plastic-policy-in-other-country/>)

ประเทศเคนยา ประเทศเคนยาประสบปัญหาจากผลกระทบที่ทิ้งขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเนื่องจาก ขยะเหล่านี้ได้ปนเปื้อนอยู่ในตัววัวที่พบในโรงฆ่าสัตว์ก่อนถูกนำส่งไปประกอบอาหารที่กรุง

ไนโรบีและขยะประเภทนี้ได้ไปอุดตันท่อระบายน้ำทำให้เป็นแหล่งเกิดของลูกน้ำยุงลายนำไปสู่โรคไข้เลือดออก ซึ่งรัฐบาลเคนยาเล็งเห็นว่าควรสนับสนุนสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเลยทำให้ย้อนกลับไปแก้ไขในสาเหตุของปัญหา โดยทางการเคนยาเริ่มบังคับใช้กฎหมายที่ห้ามการใช้ถุงพลาสติกชนิดบางแบบที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ถือเป็นกฎหมายห้ามการใช้ถุงพลาสติกที่มีความเข้มงวดที่สุดในโลก โดยมีโทษจำคุกสูงสุดถึง 4 ปี หรือปรับสูงสุด 38,000 ดอลลาร์สหรัฐ (ราว 1.25 ล้านบาท) สำหรับผู้จำหน่ายผลิต หรือใช้ถุงพลาสติกประเภทนี้ หลังจากกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้มาได้ 1 ปี พบว่า มาตรการนี้ช่วยลดการใช้ถุงพลาสติกแล้ว 100 ล้านใบ อีกทั้งยังส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม โดยทำให้ปัญหาขยะพลาสติกตามถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง และท่อระบายน้ำดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมากแต่ก็ยังสร้างผลกระทบต่อแรงงานโรงงานผลิตพลาสติก กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจผลิตถุงพลาสติกระบุว่ากฎหมายห้ามใช้ถุงพลาสติกจะทำให้แรงงานราว 80,000 คนต้องตกงาน อันเป็นการเสียดียรภาพทางเศรษฐกิจ และประชาชนในเคนยาสวนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยกับข้อบังคับดังกล่าวเพราะการกำหนดอัตราโทษที่สูง และแม้เคนยาจะเป็นผู้บุกเบิกกฎหมายห้ามการใช้ถุงพลาสติกก็ตาม แต่ยังไม่มียกเว้นกฎหมายที่บังคับให้ผู้ผลิตเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อขยะพลาสติกจึงทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ (BBC NEWS ไทย.(28 สิงหาคม 2561).แบนถุงพลาสติก ได้ผลจริงหรือ ? สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/international-4949789>)

ต่อมาในปี ค.ศ. 2020 ประเทศเคนยาก็ได้ยกระดับมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวประเภทอื่นที่นอกจากถุงพลาสติกอีกด้วย โดยมีข้อกำหนดห้ามใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวดังต่อไปนี้ ก้านสำลีส้อม จาน หลอดและพลาสติกคนเครื่องดื่ม ก้านลูกโป่งและลูกโป่ง ภาชนะใส่อาหารและเครื่องดื่ม (ที่มีส่วนประกอบของพลาสติกโพลีเมอร์) เป็นต้น แต่ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ให้บังคับใช้ในพื้นที่คุ้มครอง หมายถึงพื้นที่ที่กำหนดไว้ชัดเจนตามข้อกำหนดนี้ นอกจากนี้แผนการดำเนินฉบับดังกล่าวยังได้กำหนดถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาจากผลกระทบในการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวไว้อย่างมากมาย เช่น การลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวผ่านมาตรการห้ามใช้และมาตรการภาษี มาตรการที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีการนำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวกลับมารีไซเคิลหรือแปรรูปพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเพื่อไปทำประโยชน์อย่างอื่นได้อีกครั้ง สร้างความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการใช้ครั้งพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวให้แก่ประชาชน ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวถูกระบุอยู่ในแผนการดำเนินการห้ามใช้พลาสติกใช้ครั้งเดียวในพื้นที่คุ้มครอง กระทรวงสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ประเทศเคนยา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาสีเขียวใน

ระยะยาว (IMPLEMENTATION PLAN FOR THE BAN OF SINGLE USE PLASTICS IN PROTECTED AREAS, Ministry of Environment and Forestry, REPUBLIC OF KENYA, February 2020.)

ไต้หวัน เมื่อนี้ถึงไต้หวันแล้ว เครื่องดื่มที่นิยมมากที่สุดและมีต้นกำเนิดจากเกาะไต้หวันนี้ก็คือหมิ่นไพน ชาวมไต้หวัน อย่างแน่นอน แต่สิ่งที่กระทบธรรมชาติอย่างมากที่สุดก็มาจากเครื่องดื่มชนิดนี้ เช่นเดียวกัน เนื่องมาจากบรรจุภัณฑ์ของชาวมไต้หวันมักเป็นพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เช่น หลอดดูด พลาสติกซิลิโคนแก้วหรือฝาพลาสติกครอบแก้วและแก้วพลาสติก อาจจะทำให้ได้ว่าทุกส่วนของบรรจุภัณฑ์ ชาวมไต้หวันนั้นเป็นพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวก็อาจกล่าวเช่นนั้นได้ ในปี ค.ศ. 2002 ไต้หวันมีกฎหมายเพื่อบำบัดนโยบายห้ามใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมโดยมีกฎ 2 ข้อที่สำคัญ คือ ข้อที่ 1 ห้ามใช้ถุงพลาสติกชนิดบางที่มีความหนาไม่เกิน 0.06 มิลลิเมตรหรือ 60 ไมครอน ข้อที่ 2 ดำเนินมาตรการเก็บภาษีในระดับผู้ค้าปลีก ห้ามร้านค้าให้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมโดยไม่คิดราคา หากฝ่าฝืนจะมีค่าปรับอยู่ระหว่าง 66,000–300,000 ดอลลาร์ไต้หวันหรือประมาณ 66,000–300,000 บาทและเมื่อช่วงต้นปีค.ศ. 2018 ไต้หวันประกาศมาตรการห้ามใช้ถุงพลาสติกรวมถึงข้าวของที่มีลักษณะการใช้งานแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง จะห้ามอย่างครอบคลุมภายในปี 2030 โดยในปี 2019 ร้านอาหารและเครื่องดื่มในไต้หวันจะงดการให้หลอดฟรีในร้านอาหารและไต้หวันได้กำหนดแนวทางในปี 2050 ไว้ว่า ชาวไต้หวันจะต้องจ่ายเงินหากมีการใช้หลอดพลาสติกอยู่ มาตรการเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของประชาชนไต้หวันเป็นอย่างมากและส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เพราะมาตรการในปีค.ศ. 2002 ที่ห้ามใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมนั้นสามารถลดการใช้ถุงพลาสติกไปได้ 80% ในปีแรก (สุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2563). เรียนรู้ความพยายามของเกาหลีใต้และไต้หวันในการลดขยะพลาสติก. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 24 (ฉบับที่ 1).)

บทวิเคราะห์มาตรการแก้ปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีแนวทางมาตรการที่จะช่วยลดขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้ว โดยกำหนดไว้ใน (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561–2573 ที่มีเป้าหมายในการลดปริมาณขยะพลาสติก ร่างฉบับนี้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการต่างๆ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่จะลดการขยะพลาสติกในประเทศไทย ในขณะที่ต่างประเทศในหลายประเทศนำเอามาตรการในทางกฎหมายมาปรับใช้ และสามารถดำเนินการไปได้จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะลดขยะพลาสติก โดยการเหตุที่ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาแก้ไขปัญหา ก็เพราะว่า กฎหมายนั้นคือกฎเกณฑ์ ข้อบังคับหรือคำสั่ง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ

สำหรับดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งของสังคมและมีสภาพบังคับเป็นเครื่องมือในการทำให้บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับนั้น และจากการวิเคราะห์ทางเลือกแล้วพบว่ามาตรการอื่นที่ไม่ใช่มาตรการทางกฎหมายอย่างเช่น มาตรการเชิงสมัครใจ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระยะยาว โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันกับมาตรการงดแจกถุงหิ้วพลาสติกในห้างสรรพสินค้าหรือการรณรงค์ขอความร่วมมือให้ประชาชนพกถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก สุดท้ายแล้วก็ยังมีการซื้อถุงพลาสติกอยู่ดี

โดยมาตรการที่ภาครัฐในหลายประเทศให้ความสำคัญคือ มาตรการทางภาษีที่กำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีถุงพลาสติก แต่สำหรับประเทศไทยแล้ว แม้แผนแนวทางแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวอย่าง (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว มาตรการทางภาษีที่ให้มีการจัดเก็บภาษีถุงพลาสติกก็ยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในมาตรการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ นอกจากการจัดเก็บภาษีถุงพลาสติก อาจกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีจากการซื้อหรือใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในชนิดอื่นด้วยเช่น หลอดดูด แ่งพลาสติกที่คนเครื่องดื่ม ก้านสำลี ก้านลูกโป่ง จาน ชาม ช้อน ส้อมพลาสติก เป็นต้น เช่นเดียวกันกับมาตรการการห้ามใช้หรือมาตรการควบคุมการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ในต่างประเทศมีการห้ามใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวกับหลายผลิตภัณฑ์ที่ครอบคลุมเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว แต่ในขณะที่ประเทศไทยยังมีการห้ามใช้หรือควบคุมเฉพาะผลิตภัณฑ์บางชนิดเท่านั้น อีกทั้งในต่างประเทศยังมีข้อบังคับที่เป็นการส่งเสริมให้นำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวมารีไซเคิลเพื่อใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง สำหรับประเทศไทยมีเพียงแต่มาตรการเชิงสมัครใจที่ขอความร่วมมือให้มีการนำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวไปรีไซเคิล

บทสรุปผลและอภิปรายผล

ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เพราะเป็นต้นเหตุสำคัญหลายประการที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพลง เนื่องจากทุกขั้นตอนในวัฏจักรของพลาสติกนี้ล้วนทำลายธรรมชาติทั้งสิ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตจนถึงขั้นตอนการทำลาย นอกจากปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้จะกระทบต่อระบบนิเวศแล้วยังกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องช่วยกัน

แก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ หากให้เป็นเรื่องที่ปัจเจกบุคคลต้องดำเนินการเอง ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาก็อาจเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้ทุกภาคส่วนจึงควรมีมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศเคนยา ไต้หวัน มีมาตรการที่ออกมาหลากหลายและมักจะเป็นมาตรการทางกฎหมาย เพราะกฎหมายมีสภาพบังคับที่เป็นเครื่องมือในการทำให้บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตาม ขณะที่ในประเทศไทยนั้นจะเป็นการเน้นในเรื่องมาตรการของการขอความร่วมมือซึ่งเป็นมาตรการเชิงสมัครใจโดยไม่มีมาตรการบังคับอย่างจริงจัง ดังนั้นหากประเทศไทยต้องการจะดำเนินการที่จะแก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้คาดหวังให้มีปริมาณขยะพลาสติกที่น้อยลง จึงมีความเห็นในข้อเสนอแนะว่าควรมีการสนับสนุนมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการหรือแนวทางในการแก้ปัญหานี้ในต่างประเทศให้สามารถแก้ไขปัญหานี้ให้ได้ผลในระยะยาว

ตามข้อกำหนดใน (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 นี้ มีข้อกำหนดที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้ว แต่ยังขาดมาตรการบางส่วนที่ยังไม่ครอบคลุมและยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาเสนอแนะ เพื่อการแก้ไขปัญหาย่างสมบูรณ์จึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่ครอบคลุมและปฏิบัติได้จริงในระยะยาว ดังนั้นเมื่อศึกษาและเปรียบเทียบกับมาตรการหรือแนวทางในต่างประเทศแล้วยังมีข้อเสนอแนะที่ควรนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ในประเทศไทย โดยข้อเสนอแนะในมาตรการทางภาษี ที่เป็นการจัดเก็บภาษี หากภาครัฐสามารถนำมาบังคับใช้ได้ ก็จะช่วยลดประมาณการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวและมีผลทำให้ปริมาณของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้น้อยลงด้วย จึงประหยัดพื้นที่ในการฝังกลบหรือไม่สร้างมลพิษจากการเผาทำลายขยะพลาสติกประเภทนี้ อีกทั้งยังสามารถนำภาษีที่ภาครัฐจัดเก็บได้ไปพัฒนานวัตกรรมที่ส่งเสริมหรือแก้ปัญหานี้ได้อีกด้วย ส่วนมาตรการสร้างแรงจูงใจโดยภาษี หากมาตรการมีความน่าสนใจและสามารถปฏิบัติได้จริงก็จะยิ่งส่งเสริมให้การแก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้สำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์อย่างรวดเร็วขึ้น อีกมาตรการที่ในหลายประเทศนำเอามาตรการนี้มาเป็นส่วนหนึ่งในแผนดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว คือ มาตรการมัดจำบรรจุภัณฑ์ เป็นมาตรการที่สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชนได้ในระยะยาว สร้างอุปนิสัยการรับผิดชอบต่อส่วนรวม หากสามารถปฏิบัติตามมาตรการนี้ได้ ปริมาณของขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวก็จะมีปริมาณที่น้อยลงและยังสามารถนำบรรจุภัณฑ์ที่นำกลับมาแลกคืนนั้นเอาไปรีไซเคิลใช้ประโยชน์อื่นได้อีกครั้ง และมาตรการห้ามใช้หรือควบคุมการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวมีประสิทธิภาพ

ในการลดจำนวนพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เพราะแก้ไขปัญหาตั้งแต่กระบวนการผลิต แต่มาตรการนี้มักส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่กระทบต่ออุตสาหกรรมพลาสติก หากมาตรการนี้มีผลบังคับใช้ก็สามารถลดปริมาณพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวได้เป็นจำนวนมากเช่นกัน

และนอกจากมาตรการของภาครัฐแล้วภาคเอกชนจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประเทศด้วย โดยมีข้อเสนอแนะว่า ภาคเอกชนควรมีมาตรการที่บังคับให้ผู้ผลิตร่วมรับผิดชอบต่อขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวให้นำกลับมาใช้ซ้ำได้อีก เพราะหากภาคเอกชนที่เป็นผู้ผลิตพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวสามารถนำเอาพลาสติกชนิดนี้กลับไปรีไซเคิลได้ ก็ยิ่งทำให้ปริมาณพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่หลุดรอดออกจากระบบการจัดการขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่ภาครัฐกำหนดไว้นั้นมีปริมาณการทิ้งที่น้อยลงได้ เป็นการช่วยผลักดันให้วัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้สำเร็จได้ อีกทั้งยังแก้ไขปัญหาได้อย่างครบถ้วน เพราะการนำมารีไซเคิลได้ถือเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายที่จะแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้ สำหรับภาคประชาชน ควรตระหนักถึงปัญหาจากการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวนี้และควรมีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนด้วย จะช่วยส่งเสริมการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวให้สำเร็จได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการนำมาตรการทางภาษี ทั้งการจัดเก็บภาษีสำหรับการใช้ผลิตภัณฑ์ รวมถึงการลดภาษีสำหรับกรณีการลดใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้บริโภค
2. ควรมีมาตรการห้ามหรือควบคุมการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวในบางขนาดของบรรจุภัณฑ์
3. ควรมีมาตรการบังคับให้ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายหรือผู้นำเข้าพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการรับซื้อ รับคืนบรรจุภัณฑ์ เพื่อนำกลับไปผลิตหรือกลับไปดำเนินการเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำได้อีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

(กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2 มิถุนายน 2563). โครงการ “ขยะแลกภาษี อบต.นาเกตุ” สืบค้นจาก <https://www.dla.go.th>)

(ชมพูนุท พรหมภักดี. (พฤษภาคม 2563). สถานการณ์ขยะพลาสติกของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/document/Ext23700/23700555_0002.PDF)

(สุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2563). เรียนรู้ความพยายามของเกาหลีใต้และไต้หวันในการลดขยะพลาสติก. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 24 (ฉบับที่ 1).)

(อำนาจ วงศ์บัณฑิต.(2562).กฎหมายสิ่งแวดล้อม(พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน.)

(BBC NEWS ไทย.(28 สิงหาคม 2561).แบนถุงพลาสติก ได้ผลจริงหรือ ? . สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/international-4949789>)

(IMPLEMENTATION PLAN FOR THE BAN OF SINGLE USE PLASTICS IN PROTECTED AREAS, Ministry of Environment and Forestry, REPUBLIC OF KENYA, February 2020.)

(Green Network. (4 มิถุนายน 2563).เตรียมตัวพบกับคาราวานรถ “ถังวนถุง” “โครงการมือพิเศษ x วน” สืบค้นจาก <https://www.greennetworkthailand.com>)

(The German Ordinance on Single–Use Plastics (Einwegkunststoffverbotsverordnung) 3 July 2021.)

(The Matter.(7 มิถุนายน 2561).อยากลดพลาสติกต้องทำยังไง ? นโยบายจัดการพลาสติกแบบโหนดที่ประเทศอื่นเขาทำกัน สืบค้นจาก <https://thematter.co/social/plastic-policy-in-other-country/>)